

«Jeg reagerer på at Bellona og andre motstandere prøver å gi meg skylda for utbyggingen»

OLJE- OG ENERGI-MINISTER
OLAV AKSELSØN OM BEIARN-
UTBYGGINGEN TIL DAGBLADET

Innhold:

Klimagasser lager ozonhull

Ozonhullet vil vokse i 20 år til, selv om utslippene av ozonnedbrytende gasser er redusert. Årsaken er klimagasser.

• side 2

Nordpolen nær halvert

Isen på Nordpolen smelter i rekordfart. På 30 år er den blitt 40 prosent tynnere. Også i de nordiske havene forsvinner isen.

• side 4

Hett år

2000 blir ett av de fire-fem varmeste årene forskerne har registrert.

• side 5

Lite skogsfugl

Lite skogsfugl gjør at jegerne i Hedmark vil begrense jakten.

• side 6

25 meter vogntog kommer

Vegdirektoratet mener norske veier er klare for kjempevogntog.

• side 6

Et skritt videre

Hun kaster vibratoren på havet, men hadde ikke regnet med hunden. Miljøstyrelsen i Danmark går et skritt lenger enn SFT for å få inn elektriske apparater.

• side 8

Biskop ber for Beiarn

Fungerende biskop
Tor B. Jørgensen

Kirken kaster seg nå inn i diskusjonen om utbyggingen av Beiarnvassdraget. Fungerende biskop Tor B. Jørgensen i Sør-Hålogaland bispedømme advarer Statkraft mot å bygge ut før en ny konsekvensanalyse er gjennomført.

– Nå har man hatt over 10 år på å tenke seg om etter at utbyggingen ble vedtatt. Slik jeg ser det, er det flere forhold i Beiarnsaken som ikke er undersøkt nøye nok, sier Jørgensen.

• side 3

Rovfugl mot gamle høyder

Bestanden av havørn har tatt seg kraftig opp. I dag hekker nærmere 2000 par i Norge. Havørn finnes langs hele kysten fra Finnmark til Vest-Agder, samt i Innlandsfylkene Hedmark og Oppland. Fra å være hatet som ulven har havørnen blitt en art kystbefolkningen er stolte av og passer på.

• side 7

Foto: Scanpix

Mer prat i Bergen

Når miljøvernministre fra flere land kommer til Bergen fredag 15. september, blir de sannsynligvis møtt av regn. Og mer regn skal det bli. Menneskeskapte klimaendringer fører til at

Leder

bergensere må belage seg på enda våtere vær i fremtiden.

Industrilandenes miljøvernministre var også for ti år siden i Bergen. Da ble de møtt av demonstranter som mente ministrene bare snakket uten å følge opp løftene med handling. Ti år senere kan vi slå fast at to ting har skjedd: Det er blitt mer snakk og flere miljøproblemer.

"Det er ikke lenger tvil om at det foregår en klimaendring og ozonlagsnedbrytning som følge av menneskeskapt klimaendring." Slik konkluderer Norges Forskningsråd i sin rapport om klima- og ozonforskning de siste ti årene.

De første ni årene på 90-tallet steg Norges utslipp av klimagasser med ni prosent. I samme tiår har man registrert de sju varmeste årene på kloden. År 2000 ligger også an til å bli et rekordår.

Med noen ytterst få unntak fortsetter utslippene av klimagasser i de vestlige industrilandene. Og politikernes fortsetter å prate.

Når miljøvernministrene nå samles i Bergen for å diskutere oppfølging av miljøtoppmøtet i Rio for åtte år siden, må praten følges opp med handling. Hvis ikke kan både bergensere og andre nordmenn gå en fuktigere framtid i møte. Det kan du regne med.

Klimagasser truer ozonlaget

Klimagasser øker nedbrytingen av ozonlaget. Ozonhullet vil vokse i 20 år til.

N&M Bulletin
AUDUN GARBERG

Drivhuseffekten og hullet i ozonlaget er to forskjellige miljøproblemer. Likevel fører det ene til det andre. For selv om utslippene av ozonnedbrytende stoffer er kraftig redusert i løpet av 90-tallet, gjør drivhuseffekten at "hullet" i ozonlaget blir stadig større.

Drivhusgasser som CO₂ senker nemlig temperaturen i den delen av atmosfæren der ozonlaget er. Og lav temperatur øker nedbrytingen av ozonlaget. Kulden gjør at ozonlaget er tynnere over Antarktis.

– Vi kan nok frykte at vi får et ozonhull rundt Arktis, som ligner på det vi ser i Antarktis. At det blir fullt så galt skal noe til, men det vil nok bli en god del verre enn vi har sett hittil, sier forskningssjef Geir O. Braathen i Norsk institutt for luftforskning.

– Kan dette få betydning lenger sør, for eksempel over Oslo?

– Episodevis får det det, men området med lite ozon er stort sett begrenset til polarområdene.

Ozonlaget over Oslo i månedene mars til mai er redusert med 15 prosent fra 1979 til 1997.

Lerker kan bli ofre for genmanipulerte planter

Genmanipulerte avlinger kan redusere bestanden av småfugler.

Det viser en britisk studie som er offentliggjort i Science. Forskerne beregnet virkningen av å inn-

Vorst i 2020

Geir O. Braathen har vært redaktør for rapporten "Norsk klima- og ozonforskning – de første 10 år" fra Norges forskningsråd. Den konkluderer med at ozonlaget nok så sikkert er reddet på lang sikt. Årsaken er at klimagassene ikke bryter ned ozonlaget alene.

– Ozonnedbrytende stoffer må også være til stede. I og med at de nå er på vei nedover regner vi med at ozon-problemet er løst i løpet av 50 til 60 år, sier Braathen. Mengden ozonnedbrytende stoffer i atmosfæren var på topp i 1997, og går nå langsomt nedover.

– De neste 10 til 20 årene blir

mest kritisk. En gang i fremtiden vil kombinasjonen av drivhuseffekten og ozonnedbrytende gasser være på topp. Det blir omtrent rundt år 2020, men man kan ikke si nøyaktig når det vil skje, sier Braathen.

Betinget suksess

Montreal-protokollen betraktes som suksessen i internasjonalt miljø samarbeid. Den har effektivt bremsert bruken av ozonnedbrytende stoffer i industriland. Stoffene som har kommet til erstatning bryter imidlertid også ned ozonlaget. Erstatningsstoffene er ikke på langt nær så farlige for ozonlaget, men bruken av dem vokser så raskt at de kan virke negativt. Det er også høyst usikkert om utviklingslandene vil følge opp Montreal-protokollen.

▼ fakta

- Ozonlaget befinner seg stort sett mellom 10 og 50 kilometers høyde.
- Ozonlaget filtrerer bort noe av UV-strålingen fra sola. Strålingen kan blant annet gi hudkreft og øyesyke.
- Montreal-protokollen forbyr produksjon og bruk av ozonnedbrytende KFK og haloner. Erstatningsstoffene HKFK har også en viss ozonnedbrytende effekt. Stoffene skal i hovedsak tas ut av bruk innen 2020.

Kilder: Natur- og miljøleksikon, samt "Norsk klima- og ozonforskning – De første 10 år".

føre sukkerroer som var blitt genmanipulert for å tåle ugressmiddel. Sukkerroene gjør det mulig med økt bruk av ugressmiddel. Problemet er at ugresset er en viktig matkilde for småfugler.

Resultatet av forsøket viste at minst 90 prosent av ugresset ble utryddet i noen tilfeller. En slik nedgang kan føre til kraftig reduksjon av lerbekbestanden fordi ugresset er lerbekenes viktigste matkilde. (IPS)

Kirken mot Beiarn-utbygging

Vassdragsvernerne får støtte av kirken. Fungerende biskop Tor B. Jørgensen mener Statkraft bør lytte til de som tar til orde for ny vurdering av Beiarn-saken. (Foto: Kristian Jahre)

– Samfunnet har endret seg og vi har blitt tilført ny kunnskap i løpet av 10 år, sier fungerende biskop Tor B. Jørgensen i Sør-Hålogaland bispedømme som advarer Statkraft mot å bygge ut Beiarn.

N&M Bulletin
KRISTIAN JAHRE

Gjennom N&M Bulletin retter den fungerende biskopen i Sør-Hålogaland, Tor B. Jørgensen, en advarende pekefinger mot Statkraft og utbygging av Beiarn-vassdraget.

– Nå har man hatt over 10 år å tenke seg om etter at utbyggingen ble vedtatt. I mellomtiden har energisituasjonen og samfunnets holdninger til vern av natur og miljø endret seg. Dessuten er situasjonen både for laks og rein i området en annen nå enn tidligere. Slik jeg ser det, er det flere forhold i Beiarn-saken som ikke er undersøkt nøyere nok, sier Jørgensen.

– Vil dette si at du er imot en utbygging?

– Ja, jeg er imot en utbygging på dagens premisser. Jeg mener

at man i hvert fall må ta seg tid til en ny konsekvensutredning slik at man får en ansvarlig og oppdatert avgjørelse i denne saken, sier Jørgensen.

Som et overordnet syn forteller Jørgensen at Kirken ønsker mer bevaring av naturressurser og miljøet. Derfor synes han det er dumt å forhaste seg i store utbyggingssaker. Han mener historien er full av gode eksempler på at man kunne hatt godt av å tenke seg om to ganger.

– Jeg tenker spesielt på Alta-utbyggingen som det i ettertid har vært innrømmet at var en tabbe. Derfor mener jeg absolutt vi bør lytte til de som nå tar til orde for ny vurdering av Beiarn-saken. Dette er det dessuten bred politisk enighet om, sier Jørgensen og sikter til vårens og sommerens brevskrivning mellom stortingsfolk fra alle opposi-

Fungerende biskop Tor B. Jørgensen. (Foto: Kirkeinfo)

sjonspartiene og olje- og energiminister Olav Akselsen.

Shell skjulte MTBE

I årevis har Shell, det største oljeselskapet i Danmark, skjult at tre fjerdedeler av selskapets 95 oktanbensin har vært tilsatt det omstridte stoffet MTBE, skriver Nyhedsmagasinet Ingeniøren.

Ved å bruke MTBE i så store deler av bensinen medvirker Shell til en betydelig økning i bruken av stoffet. MTBE er kommet i søkelyset etter at det

– Vern om skaperverket

Sogneprest Dirk Gieselmann i Beiarn menighet mener også at vi bør bli flinkere til å ta vare på skaperverket.

– Ut fra et globalt perspektiv mener jeg vi bør være varsomme med å gripe inn i naturen. Vi må lære oss en livsstil som er i takt med naturen, og i tilstilfeller bør vi være varsomme, sier han.

Gieselmann vil likevel ikke ta stilling til utbygging eller ikke i Beiarn.

– Jeg er prest for hele bygda – både for dem som er for og mot utbygging. Det vil være hovmodig av meg å dømme den ene eller andre siden. Motivasjonen er den samme på begge sider; de vil ha ei levekraftig bygd. Forøvrig synes jeg det er mye til dels snever argumentering fra begge sider i Beiarn-saken, sier Gieselmann.

– Er det vanskelig å være sogneprest i Beiarn nå?

– Nei, jeg har vært sogneprest her lenge og kjenner folk godt. Jeg har et avslappet og godt forhold til folk på begge sider i denne saken.

Respekterer sivil ulydighet

Sognepresten sier videre at han har sans for sivil ulydighet som et virkemiddel til å nå fram med sin overbevisning.

– Jeg mener man skal ha respekt for sivil ulydighet som demonstrasjonsrett. Dette er en rimelig måte å uttrykke seg på når overbevisningen er stor nok. Store utbyggingssaker vil bety inngrep som er vanskelig å reversere. Skaperverket trenger også sine advokater, sier han.

ble kjent at bare få mikrogram i grunnvannet gjør tusenvis av liter drikkevann ubrukelig for mennesker.

Shells markedsdirektør innrømmer at 76 prosent av Shells bensin i Danmark inneholder MTBE. Verken Statoil eller Q8, de to andre store oljeselskapene i Danmark, blander ifølge dem selv 95 oktan slik som Shell.

Nordpolen nesten halvert

Isen på Nordpolen er blitt 40 prosent tynnere på noen tiår.

N&M Bulletin
AUDUN GARBERG

Grafikken N&M Bulletin presenterer er laget av Grid Arendal, et informasjonskontor under FNs miljøprogram (UNEP). Illustrasjonen er en av 40 som UNEP, sekretariatet i FNs klimakonvensjon og FNs klimapanel skal presentere under de internasjonale klimaforhandlingene i Haag i november.

Undersøkt med ubåt

Istykkelsen er undersøkt med ubåt i periodene 1958-76 og 1993-97. Resultatene er analysert av forskere ved University of Washington i Seattle. De konkluderer med at gjennomsnittlig istykkelse er redusert fra 3,1 meter i den første perioden, til 1,8 meter på 90-tallet.

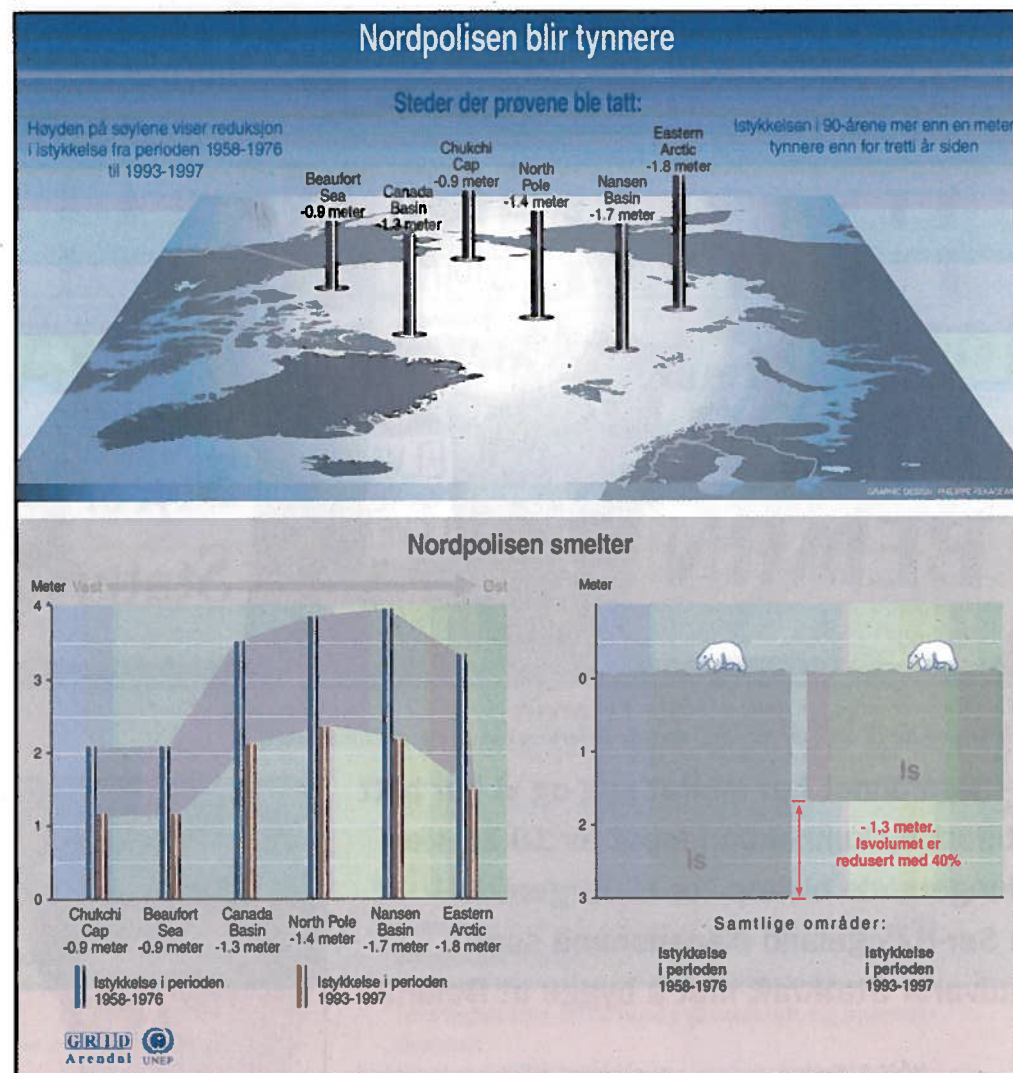
– Dette er dramatisk. Arktis er det området som kanskje blir mest utsatt for klimaendringer, sier direktør Svein Tveitdal ved Grid Arendal.

– Grafen er basert på fysiske observasjoner, og understøtter andre observasjoner og forskningsprosjekter. Det er ingen tvil om at klimaet blir varmere. Dette følger også prognosene fra FNs klimapanel, sier Tveitdal.

Rammer inuitene

Inuitene i Canada har også merket effekten av høyere temperaturer og mindre is.

– Hvis konsentrasjonen av karbondioksid dobles i atmosfæren de neste hundre årene, slik det er forventet, vil effekten for miljø, dyr og mennesker i Arktis være katastrofal, sier Violet Ford til nyhetsbyrået Reuters. Ford er

talsmann for inuitene i Canada, og deltok på en pressekonferanse arrangert av WWF Verdens Naturfond.

Ved Hudson Bay nord i Canada har inuitene observert at isen har blitt tynnere og den legger seg senere i sesongen. Det har blant annet fått konsekvenser for

isbjørnen som har brukt den tykke isen til å jakte på sel, og som rute til sine faste oppholdssteder i vintersesongen.

Åpent hav

I august ble det kjent at forskere for første gang hadde funnet åpent vann på Nordpolen. Rev-

nen i isdekket var én kilometer lang. New York Times, som først avslørte nyheten, kunne senere melde at denne revnen var et naturlig resultat av den arktiske sommeren. Om lag 10 prosent av det arktiske havet er isfritt om sommeren.

Forsvinner også i våre farvann

En tredjedel av isen i de nordiske hav er forsvunnet.

I løpet av de siste 135 årene har en tredjedel av isen i de nordiske hav forsvunnet. De nordiske hav omfatter Grønland-, Island- og

Norskehavet, samt Barentshavet og Karahavet, som ligger vest for Novaja Semlja. Halvparten av reduksjonen skjedde før 1900. Resultatet kommer frem i rapporten "Norsk klima- og ozonforskning – de første 10 år", fra Norges Forskningsråd.

Fordi man hadde raskest nedgang de første årene og deretter

en utfliking, antar forskerne at reduksjonen skyldes en tilbakevending til normaltillstanden etter den lille istid.

Mindre is kan likevel få betydning for klodens klima. Isen reflekterer nemlig solstrålene. Blir det mindre av den vil jorda ta opp mer varme, og dermed smelter mer is...

Vi støtter Norges Naturvernforbund.
• Meland kommune
• Siktedukfabrikken AS

Hett ved tusenårsskiftet

Det går mot nok et hett år for kloden. Ifølge forskerne vil 2000 ende blant de fire-fem heteste årene man har registrert.

N&M Bulletin
TOM ERIK ØKLAND

Forsker Gunnar Myhre ved Institutt for geofysikk ved Universitetet i Oslo kan slå fast at målinger fra de første seks månedene i år tyder på at 2000 blir et varmt år.

– Hvis trenden fortsetter, vil 2000 bli et av de varmeste årene vi hittil har registrert, på høyde med de varmeste på 90-tallet, sier Myhre.

De sju varmeste årene som er målt på kloden ble registrert på 90-tallet. Etter prognosen vil 2000 likevel ikke oppnå rekordtemperaturer som ble målt i 1998. Da var klodens temperatur 0,58 grader over normalen. Ifølge

det anerkjente Hadley Center vil temperaturnivået for 2000 ligge omkring 0,34 grader over normalen. I fjor ble tallet 0,33 grader.

El Niño kommer tilbake

Gunnar Myhre peker på at denne utregningen bygger på at temperaturen forblir høy resten av året. Det er sannsynlig.

– Det er ikke noe stor grunn til å tro at andre halvdel av 2000 blir kjøligere enn den første.

Myhre begrunner blant annet påstanden med at værphenomenet El Niño kan være på vei tilbake igjen. Fenomenet innebærer at temperaturen øker kraftig i Stillehavet. El Niño regnes som en av årsakene til at 1998 ble et usedvanlig hett år.

Også Bjørn Aune, leder for klimaavdelingen ved Det norske meteorologiske institutt, tror El Niño kommer igjen.

– Vi har hatt en motsatt effekt en stund, og da vet vi at El Niño kommer tilbake. Hvor sterk effekten blir denne gangen er derimot mer usikkert, sier Aune.

Varmt i Norge

Aune kan også fortelle at DNMI har registrert et forholdsvis varmt 2000 for Norges del.

– Foreløpig går vi mot samme avvik som i fjor, det vil si at gjennomsnittstemperaturen sannsynligvis ender omtrent en grad over normalen, sier Aune.

Også i fjor lå temperaturen i Norge omtrent en grad over normalen, men da var det en varm høst som hadde spesielt stor innvirkning. I år er det høye temperaturer i de fire første månedene som har gitt resultatet. Siden har temperaturen vært mer normal.

Seksti hval stjålet

Godt og vel seksti grindhvaler ble stjålet på Færøene nylig. Hvalene skulle blitt fordelt blant beboerne på øya Østerø, men ble stjålet i nattens mulm og mørke, melder avisen Jyllands-Posten.

De stjalne hvalene var en del av et rekordstort grindedrap på 300 dyr, i bygda Hvannasund.

Hvalkjøttet fra de tradisjonelle grindedrapene blir fordelt etter tusen år gamle sosiale prinsipper. Hensikten har vært, ikke minst i tidligere tider, at de svake i samfunnet ble tilgodesett og fikk mulighet til å overleve i det barske færøyske samfunnet.

Nettopp fenomenet med at kjøttet blir gitt bort, og ikke solgt, har vært færøyingenes viktigste argument i kampen for å opprettholde fangsten av grindhval. Nå frykter formannen i den færøyske Grindemannsforeningen, Olavur Sjurdaberg, at kjøttet fra de 60 hvalene skal bli solgt ulovlig.

– Når folk stjeler hvalkjøtt for å tjene penger er foreningens arbeid bortkastet, sier han.

HiSense - den nye helautomatiske oppvaskmaskinen fra Siemens: Ett trykk på knappen er nok

Ett trykk på knappen er nok, og den intelligente sensorteknikken finner alltid det optimale oppvaskprogrammet. Den intelligente sensorteknikken sørger for at oppvasken blir renest mulig og HiSense er en av de mest økonomiske oppvaskmaskinene på markedet.

Bevis: Trippel A ifølge EU-norm EN 50242.

Siemens
Husholdningsapparater
Tlf.: 22 66 06 00
Grensesvingen 9, Pb. 6593
Etterstad, 0607 Oslo
www.siemens-hvitevarer.com

Lite skogsfugl

Lite skogsfugl i Hedmark gjør at jegere vil begrense jakten.

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

Bare tre kull med skogsfugl ble registrert da Grue Jeger- og Fiskerforening undersøkte 12 000 dekar med skog. Grue er, sammen med Stange og Trysil, en av tre Hedmarks-kommuner som er tatt ut i et unikt takseringsprosjekt. Bak undersøkelsen står Hedmark Jeger- og Fiskerforening, Høgskolen i Hedmark, avdeling Evenstad og Fylkesmannens miljøvernnavdeling. Formannen i Grue JFF, Hans W. Halvorsen, er bekymret.

– Vi er nødt til å se på hvor mange jaktkort som skal tilbys utenbygds jegere, men for årets jakt er det for sent å redusere antallet, sier han til Østlendingen.

I tillegg ønsker Halvorsen og de andre jegerne å komme de artene som gjør innhogg i stor-

fuglbestanden, til livs.

– I den forbindelse vil foreningen sette opp flere kråke- og revefeller. I tillegg vil vi arrangere konkurranser for å få felt predatorene. Her ønsker vi å rette oss spesielt mot ungdommen og sette opp en premie til denne gruppen, sier han blant annet.

– Storfugl er som sild

Dekanus Thorstein Storaas ved Høgskolen i Hedmark har ennå ikke sett tallene fra skogfugltakseringen og vil derfor ikke uttale seg om undersøkelsen foreløpig. Han bekrefter imidlertid at det er vanlig med store svingninger i disse bestandene.

– Storfugl er som sild. To gode år etter hverandre gir en veldig god stamme. Svikter smågnagerne, går det dårlig med kyllingene, sier Storaas til N&M Bulletin.

Orrfuglen er blitt et sjeldent syn på Hedmarken.

Er det lite smågnagere, tar rovdyr som rev, røyskatt og mår opptil 70 prosent av kyllingene.

Bra før krigen

– Vi tror rev og skogbruk er viktige faktorer når det gjelder antall storfugl i Norge. Plukkhogsten som foregikk før krigen, kombinert med stort jakttrykk på rev, ga svært gode storfuglbestander i denne perioden. I dag ser vi et flateskogbruk som gir mye elg. Dette fører igjen til mye

markmus som spiser sjeldøde dyr og slakteavfall, noe som igjen fører til mye rev.

Storaas er usikker på hvor stor innvirkning jakt har på storfuglbestanden. Han tror imidlertid det er lurt å stoppe jakten i perioder hvor bestanden er svak.

– Det må være et overskudd å høste av før man kan drive jakt. Det vil si at en bestand ikke må skytes helt ned. Da klarer den ikke å reise seg igjen om man freder aldri så mye, sier han. ■

Norske veier klare for 25-meters vogntog

Vegdirektoratet mener norske veier allerede er klare for såkalte jumbovogntog.

N&M Bulletin
KRISTIAN JAHRE

– Vi har fått planene i retur fra Samferdselsdepartementet. De har bedt oss utrede mer nøye hvilke konsekvenser større vogntog vil gi for veinettet, sier overingenør Mats Kasper Oppegård ved kjøretøy- og kontrollkontoret i Vegdirektoratet.

I fjor vinter foreslo Vegdirektoratet å tillate de såkalte

“jumbo-vogntogene” på norske veier. De nye vogntogene blir 25,25 meter lange og har en totalvekt på 60 tonn. De største vogntogene som ruller på norske veier i dag er 18,75 meter lange og veier 50 tonn. Både miljøbevegelsen og NSB protesterte umiddelbart på planene. De hevdet at større vogntog vil konkurrere ut godstrafikk på jernbanen og dermed gi uheldige miljøkonsekvenser.

– Mindre drivstoff

– Selvfølgelig er det en reell mulighet for at det kan skje på en del strekninger, medgir Oppegård.

Han hevder likevel at de nye vogntogene kan gi positive miljøeffekter. Oppegård forklarer at vogntogene vil kunne frakte flere varer per liter drivstoff. Dermed mener han færre biler kan frakte samme mengde gods som i dag.

– Altså vil antall vogntog på veiene faktisk gå ned. Dessuten kan dette bety at lastebilbransjen samlet sett forbruker mindre drivstoff, sier Oppegård.

Trenger mer plass

Tidligere har det vært hevdet at store deler av det norske veinettet må bygges ut for å kunne ta imot de store vogntogene. Lengre vogntog trenger rett og slett mer plass på veien. Først og fremst gjelder dette krappe svinger og rundkjøringer. I og med at totalvekten går opp, kan det også være nødvendig å utbedre en del eldre broer. Oppegård mener dette ikke er noe stort problem.

– Behovet for oppgraderinger varierer. De fleste steder på Østlandet er veinettet mer enn godt nok allerede. Det er for eksempel uproblematisk å kjøre vogntogene mellom Oslo og Svinesund. Det er først og fremst veinettet i en del fylker på Vestlandet som ikke er godt nok per i dag, sier han.

Planene om å tillate vogntog på over 25 meter blir sendt ut på ny høring i løpet av høsten. ■

Fra skadedyr til stolt symbol

Historien om havørnen er noe så unikt som en suksess i norsk rovviltforvaltning.

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

Havørnbestanden i Norge er i sterk vekst. Fra å være hatet som ulven har havørnen etter hvert blitt en art kystbefolkningen er stolte av og passer på. Alv Ottar Folkestad har ledet “Prosjekt Havørn” i 27 år og har sett store forandringer.

– I 1968, da arten ble fredet, var det om lag 350 hekkende par i Norge. I dag er det nærmere 2000, sier han til N&M Bulletin.

Mennesket har vært havørnens verste fiende i Norge. Tidligere ble et stort antall havørn avlivet hvert år. Blant kystbefolkningen var det tradisjon for å skyte havørn, ødelegge reir og legge ut gift så fort det ble obser-

vert ørn i nærområdene. I tillegg til havørn ble kråker, rev og andre arter forgiftet. Årsaken til de svært negative holdningene var at man mente at havørn tok husdyr, spesielt lam og kje. Det skulle vise seg å være en myte.

– Det finnes ikke ett dokumentert tilfelle hvor havørn har

tatt klovdyr i Norge. Ørnen er derimot en gedigen åtseleter og dette har nok ført til at den har fått ord på seg for å være en stor skadegjører.

Havørnen ser ikke ut til å ha slitt så mye med miljøgifter som mange av våre andre rovvuglarter.

– Vi finner mye PCB i en del fugler, spesielt de som har spist store måker og havhest. Det er også eksempler på at PCB-innhold i egg hos enkeltpar har blokkert forsterutviklingen. Likevel er det menneskets bekjempelse som har vært havørnens hovedproblem, hevder Folkestad.

Trenger ikke saltvann

Havørnens suksess kan måles i antall hekkende par og i artens utbredelse. I 1974 fantes det ikke hekkende par sør for Sognefjorden. Nå, 27 år senere, har ørnen etablert seg langs hele kysten fra og med Finnmark, til og med Vest-Agder. Den er også å finne i Hedmark og Oppland.

– Vi tror også at havørn vil etablere seg i Oslofjorden og i

Østfold-skjærgården. Trolig vil det komme hekkende par fra Sverige. At havørnen også finner veien til store dalfører som Østerdalen og Gudbrandsdalen er ikke så rart som det høres ut. Fuglene er avhengig av vann, men ikke nødvendigvis saltvann. Det må imidlertid være en stor innsjø eller et vassdrag med fisk som går høyt i vannet slik at den kan finne næring.

Fra attenhundretallet kjenner Folkestad til at det ble gjort havørnobservasjoner i innlandet, men forskningsarbeidet er vanskelig ettersom man den gang omtalte arten som “fiskeørn”. Det er derfor vanskelig å skille mellom hva som var havørn og hva som var arten vi i dag omtaler som fiskeørn.

Stadig sårbar

Havørnens suksess betyr ikke at arten er reddet for all framtid. De digre rovfuglene er svært sårbare for menneskelig aktivitet og krever en minimumsavstand for å etablere seg. Skal det legges egg kreves det enda større distanse til oss mennesker. Vindkraftanlegg er et typisk eksempel på installasjoner som kan fortrenge havørn i fremtiden.

– I kupert skogkledd terreng

krever ørna om lag 300 meter til nærmeste menneskelige aktivitet for å etablere seg. I åpent kystlandskap er det snakk om nærmere en kilometer for at fuglene skal kunne reproducere.

Det finnes tilfeller der havørn har etablert seg nærmere mennesker, men dette er unntak som ikke er representative for arten.

På menneskets premisser

Den positive utviklingen havørnbestanden har gjennomgått de siste tiårene har helt og holdent foregått på menneskets premisser. Slik vil det også bli i framtida. Folkestad har imidlertid sett en helt ny tendens blant folk langs kysten når det gjelder toleranse for Norges største rovvugl. Det finnes stadig en del ekstremister som puster liv i det gamle ørnehatet, men generelt er havørnen nå blitt noe man er stolt av. Og det man er stolt av, det passer man på.

– Ja, folk passer på. Ofte må jeg forklare hva jeg driver med, og jeg er til med blitt avkrevet legitimasjon når jeg holder på i nærheten av havørnreir. Dette er ganske nytt og veldig positivt med tanke på artens framtid, sier Folkestad. ■

Monsanto må erstatte giftig bygning

Kjemiselskapet Monsanto er dømt til å betale over 800 millioner kroner i erstatning etter at et 12 etasjer høyt offentlig bygg brant i byen Philadelphia.

N&M Bulletin
TOM ERIK ØKLAND

Erstatningsårsaken er at bygningen inneholdt store mengder PCB-holdig byggemateriale, og derfor måtte rives etter at brannen hadde ført til forurensning av bygget.

Ifølge avisen The Agribusiness Examiner var miljøgiften

brukt som lim i kanalsystemet i bygningen. Først etter brannen fant man store mengder PCB i bygningsmassen. Myndighetene brukte nesten 1,8 milliarder kroner på å rive og erstatte den gamle bygningen. Monsanto prøvde å forklare søksmålet med at myndighetene var ute etter en syndebykk for å dekke over dårlig vedlikehold, samt å betale ut-

giftene til et splitter nytt og moderne bygg. Juryen i den sivile erstatningssaken var uenig i en slik framstilling.

Ifølge advokat Kenneth McClain er saken historisk:

– Saken skaper en utrolig presedens: Monsanto er ansvar-

lig for PCB-forurensning som de har ignorert og benektet i årevis, sier McClain. Han mener også at saken er viktig, siden det er første gang Monsanto har blitt holdt ansvarlig for forurensning fra PCB brukt i en bygning. ■

Sjekk våre miljø@ker

NORGES BONDELAG

Fakta og nyheter fra norsk landbruk

www.bondelaget.no

Dum dildo-dame skal doble dansk retur

**Danskene går nye og dristigere veier for
å øke returandelen av elektroskrot.**

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

En lite miljøbevisst dame skal få danskene til å resirkulere elektronikkskrotet sitt. I en ny tv-reklame kan seerne ved selvsyn se hvor pinlig det kan bli hvis man gir blaffen.

I reklamefilmen som ruller over danske tv-skjermer for tiden kaster en kvinne sin defekte vibrator på sjøen bare for å oppdage at hunden hennes svømmer ut og "redder" apparatet ved å ta det med inn til stranden i full offentlighet.

Tyve kilo per person

I likhet med Norge produserer Danmark store mengder elektronisk avfall, om lag tjue kilo per person i året, ifølge den danske Energi & Miljøstyrelsen. Danskene er likevel allerede flinke til å resirkulere sett i europeisk sammenheng. Gjennomsnittlig innlevering i EU er noe over fire kilo mot danskenes sju.

Likevel ønsker myndighetene å doble dansk retur fra noe over en tredjedel, til om lag 75 prosent. Spesielt små elektriske produkter som mobiltelefoner, tannbørster og radioer har en tendens

til stadig å bli kastet rett i søpla. Dildo-damen er en del av en ny nasjonal kampanje som skal hjelpe danskene å nå sitt ambisiøse mål.

Forbudt!

– De fleste er klar over at store produkter som komfyrer og fjernsynsapparater skal leveres til gjenbruksstasjonen. De færreste tenker på at det også gjelder mindre produkter som elektriske tannbørster, mobiltelefoner og radioer. De går rett i søplebøtta og det er faktisk forbudt, sier Miljøstyrelsens direktør Steen Gade.

Nå gjenstår det å se om dildo-damen vil bidra til å bevisstgjøre danskene ytterligere. ■

Hvilke elektriske apparater er miljøfarlige?

Alle elektriske apparater fra nesehårsfjernere til stereoanlegg, kjøkkenmaskiner, leker og TV-apparater inneholder stoffer som skader miljøet. Det gjelder ikke minst for oppladbare innretninger, som for eksempel mobiltelefoner, hvor batteripakken inneholder svært skadelige stoffer.

Hvorfor må ikke elektriske apparater kastes i søpla?

Hvis ikke miljøskadelige stoffer behandles på forsvarlig vis vil de spres i naturen og forårsake skader på dyr og mennesker. Elektriske apparater inneholder blant annet kvikksølv, kadmium, bly, kobber, bromerte flammehemmere og PVC.

Kalenderen

8. - 9. september: Seminar om landbrukshistorie, Hellerudsletta i Oslo. Arr: Senter for bygdeforskning, tlf: 73 59 17 29.

11. - 12. september: Konferanse om miljøvern i Europa. London School of Economics, Storbritannia. Arr: ERP Environment, tlf: + 44 (0) 1274 530408
www.erpenvironment.org

14. september: Seminar om direkte demokrati, Videnskapsakademiet i Oslo. Arr: Forum for systemdebatt, Mer Demokrati, Samtiden tlf: 22 40 04 00.

14. - 15. september: Konferanse om miljø og forretningsstrategi. London School of Economics, Storbritannia. Arr: ERP Environment, tlf: + 44 (0) 1274 530408
www.erpenvironment.org

15. - 17. september: Treningsleir for naturvernere, Bø i Telemark. Arr: Naturvernforbundet i Telemark, tlf: 97 53 76 24 el. 35 55 79 54.

21. - 23. september: Fagmesse for skogbruk, Øvre Romerike. Arr: Det norske Skogselskap, NISK, Mathiesen Eidsvold Værk ANS m. fl, tlf: 63 98 89 70.

22. - 24. september: Treningsleir for naturvernere, Mustadkrogen i Bærum. Arr: Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, tlf: 22 38 35 20.

28. september: Inspirasjonsdag om design og produktutvikling i den nye tid, Gamle Logen i Oslo. Arr: Norsk Form, Norsk Designråd og GRIP, tlf: 23 24 17 00.

30. september - 1. oktober: Miljøseminar i Bergen, Arr: Studentgruppa i Naturvernforbundet og Natur og Ungdom. Påmelding: stine@nu.no eller 23 32 74 00

5. oktober: Konferanse om bærekraft og sårbarhet, Ingeniørenes Hus i Oslo. Arr: Norske Sivilingeniørers Forening, tlf: 22 94 75 60.

12. - 13. oktober: Konferanse om bærekraftig næringsutvikling i distriktene, Hurdalsjøen hotell og konferansesenter. Arr: Statens kulturminneråd og Statens naturforvaltningsråd, tlf: 24 13 26 00.

14. oktober: Seminar om trygg mat, Trondheim. Arr: Trygg Mat-alliansen i Trondheim, tlf: 73 52 96 15.
sor-trondelag@miljohv.no

17. - 20. oktober: Internasjonal fagmesse for miljøvern-utstyr, teknologi og service for industri og lokale myndigheter, Lyon i Frankrike. Arr: Franske Fagmessier, tlf: 22 42 18 60.

18. - 20. oktober: Konferanse om industriens strategi og tiltak for bærekraftig utvikling, Aalborg i Danmark. Arr: Euro Environment Secretariat: + 45 99 35 55 55.

31. oktober - 2. november: Helse-, miljø- og sikkerhetskonferanse, Exporamasenteret på Hellerudsletta. Arr: Bransjeforeningen for HMS, m. fl, tlf: 64 83 47 40.

13 - 24. november: Parts-møte i FNs klimakonvensjon. Haag i Nederland.